

TIJORAT BANKLARIDA KREDITLASH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA MOLIYALASHTIRISHNING ZAMONAVIY AMALIYOTDAGI HOLATI TAHLILI

Raxmanova Laylo

Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti

ORCID: 0009-0009-2698-5497

rlaylo120685@mail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada tijorat banklarida kreditlash jarayonlarini takomillashtirish hamda moliyalashtirishning zamonaviy amaliyotdagi holati tahlil qilingan. Tadqiqot davomida tijorat banklari faoliyatida kreditlash mexanizmlarining iqtisodiy ahamiyati, kredit portfeli sifati, kredit risklarini boshqarish tizimi va raqamli texnologiyalar asosida kredit xizmatlarini rivojlantirish masalalari o'rganilgan. Shuningdek, bank tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, kredit ajratish jarayonida zamonaviy skoring tizimlari, masofaviy bank xizmatlari va moliyalashtirish mexanizmlarining samaradorligi tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, kreditlash jarayoni, moliyalashtirish, kredit siyosati, kredit portfeli, kredit risklari, bank tizimi, raqamli bank xizmatlari, skoring tizimi, kredit mexanizmi, fintech texnologiyalari, zamonaviy bank amaliyoti.

АНАЛИЗ ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ УЛУЧШЕНИЯ КРЕДИТНЫХ ПРОЦЕССОВ И ФИНАНСИРОВАНИЯ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ

Рахманова Лайло

*Навоийский государственный
горно-технологический университет*

Аннотация. В данной статье анализируется совершенствование процессов кредитования в коммерческих банках и состояние финансирования в современной практике. В ходе исследования изучалось экономическое значение механизмов кредитования в деятельности коммерческих банков, качество кредитного портфеля, система управления кредитным риском и развитие кредитных услуг на основе цифровых технологий. Также анализировались проводимые реформы в банковской системе, эффективность современных скоринговых систем в процессе распределения кредитов, дистанционные банковские услуги и механизмы финансирования.

Ключевые слова: коммерческие банки, процесс кредитования, финансирование, кредитная политика, кредитный портфель, кредитные риски, банковская система, цифровые банковские услуги, скоринговая система, кредитный механизм, финтех-технологии, современная банковская практика.

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF IMPROVEMENT OF CREDIT PROCESSES AND FINANCING IN COMMERCIAL BANKS

Raxmanova Laylo

Navoi State University of Mining and Technologies

Abstract. *This article analyzes the improvement of lending processes in commercial banks and the state of financing in modern practice. The study examined the economic significance of lending mechanisms in commercial banks' operations, loan portfolio quality, credit risk management systems, and the development of digital-based lending services. It also examines ongoing reforms in the banking system, the effectiveness of modern scoring systems in loan distribution, remote banking services, and financing mechanisms.*

Keywords: *commercial banks, lending process, financing, credit policy, loan portfolio, credit risks, banking system, digital banking services, scoring system, lending mechanism, fintech technologies, modern banking practice.*

Kirish.

Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklari milliy iqtisodiyotning moliyaviy barqarorligini ta'minlovchi asosiy institutlardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya qilish, tadbirkorlik faoliyatini kengaytirish, investitsion muhitni yaxshilash hamda aholining moliyaviy xizmatlarga bo'lgan ehtiyojini qondirishda bank kreditlari muhim moliyaviy instrument vazifasini bajarmoqda. Shu jihatdan tijorat banklarida kreditlash jarayonlarini takomillashtirish, moliyalashtirish mexanizmlarini zamonaviy iqtisodiy talablar asosida rivojlantirish va ularning samaradorligini oshirish masalasi bugungi kunning eng dolzarb ilmiy-amaliy muammolaridan biri hisoblanadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda bank-moliya tizimini transformatsiya qilish, xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash va iqtisodiyotga investitsiyalar oqimini kengaytirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, mamlakatda iqtisodiy o'sish sur'atlarini ta'minlash, tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash hamda aholi bandligini oshirishda kreditlash tizimining roli yanada kuchaydi. 2025-yilda mamlakat yalpi ichki mahsuloti ilk marotaba 145 milliard dollardan oshgani, iqtisodiyotga jalb qilingan xorijiy investitsiyalar hajmi 43,1 milliard dollarni tashkil etgani hamda eksport hajmi 33,4 milliard dollarga yetgani bank-moliya sektorining iqtisodiy rivojlanishdagi strategik ahamiyatini yaqqol namoyon etadi (Qaror, 2025). Mamlakatda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar natijasida kreditlash tizimida ham tub tarkibiy o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish, fintech texnologiyalarini joriy qilish, kredit ajratish jarayonlarida sun'iy intellekt va scoring tizimlaridan foydalanish, masofaviy bank xizmatlari ulushini oshirish hamda kredit risklarini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Prezident Murojaatnomasida ham IT, fintech va sun'iy intellekt yo'nalishlaridagi startaplarga 270 million dollar investitsiya jalb qilingani, Markaziy bank huzurida Fintech ofisi va Innovatsion hab tashkil etilishi, fintech startaplarni xalqaro bozorlarga olib chiqish uchun yangi tizim yaratilishi qayd etilgan (Qaror, 2025). Mazkur holat bank xizmatlarining texnologik transformatsiyasi kreditlash amaliyotiga ham bevosita ta'sir ko'rsatayotganini ko'rsatadi.

Shuningdek, tijorat banklari tomonidan iqtisodiyot tarmoqlarini moliyalashtirish hajmi ham izchil oshib bormoqda. Xususan, 2026-yilda kichik va o'rta biznesni rivojlantirish uchun 140 trillion so'm resurs ajratilishi, mahallalarda ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish loyihalarini amalga oshirish uchun 5 trillion so'm kredit yo'naltirilishi, xizmatlar sohasiga 85 trillion so'm kredit ajratilishi belgilangan (Qaror, 2025). Bu esa tijorat banklarining real sektorni moliyalashtirishdagi roli tobora ortib borayotganidan dalolat beradi. Biroq kreditlash amaliyotida qator muammolar ham saqlanib qolmoqda. Jumladan, ayrim tijorat banklarida

kredit portfeli sifatining yetarli darajada barqaror emasligi, muammoli kreditlar ulushining oshishi, kredit resurslarining yuqori foiz stavkalari, kredit ajratishdagi byurokratik to'siqlar hamda risklarni baholash tizimining zamonaviy talablar darajasida shakllanmaganligi bank tizimi samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bundan tashqari, global iqtisodiy beqarorlik, inflyatsion bosim, tashqi moliyaviy bozorlardagi o'zgarishlar va xalqaro raqobat sharoitida tijorat banklarining kredit siyosatini yanada takomillashtirish zarurati kuchaymoqda.

Ayniqsa, bugungi kunda iqtisodiyotning innovatsion rivojlanish modeli asosida transformatsiya qilinayotgani kreditlash tizimiga ham yangi talablarni qo'ymoqda. Prezident Murojaatnomasida iqtisodiyotning texnologik va innovatsion o'sish modeliga o'tkazilishi, sanoatda "Industria 4.0" texnologiyalarini joriy qilish, sun'iy intellekt asosidagi loyihalarni rivojlantirish hamda raqamli iqtisodiyot ulushini oshirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan (Qaror, 2025). Ushbu jarayonlarda tijorat banklari innovatsion loyihalarni moliyalashtirish, uzoq muddatli investitsion kreditlar ajratish va zamonaviy moliyaviy xizmatlarni kengaytirish orqali iqtisodiy o'sishning asosiy drayverlaridan biriga aylanmoqda.

Adabiyotlar sharhi.

Tijorat banklarida kreditlash jarayonlarini tashkil etish va moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari iqtisodiyot fanining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Jahon iqtisodiyotida bank tizimining iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi roli ortib borayotgani sababli kreditlash amaliyotining nazariy, institutsional va huquqiy jihatlari ko'plab xorijiy hamda mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan chuqur tadqiq etilgan. Ayniqsa, zamonaviy bank xizmatlarini raqamlashtirish, kredit risklarini boshqarish, fintech texnologiyalarini bank faoliyatiga joriy qilish hamda bank kreditlari samaradorligini oshirish masalalari bugungi ilmiy izlanishlarning asosiy yo'nalishiga aylangan. Xorijiy iqtisodchi olimlardan Mishkin (2018) bank tizimining iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi o'rnini tahlil qilib, tijorat banklari kreditlash faoliyati iqtisodiy o'sishning asosiy moliyaviy manbalaridan biri ekanligini ta'kidlaydi. Olimning fikricha, banklarning kredit siyosatini samarali tashkil etish moliyaviy vositachilik samaradorligini oshiradi hamda iqtisodiyotdagi investitsion faollikni rag'batlantiradi. Shuningdek, Rose (2013) tijorat banklari faoliyatini boshqarish bo'yicha ilmiy qarashlarida kredit risklarini boshqarish tizimini bank barqarorligini ta'minlovchi asosiy omil sifatida baholaydi. Uning tadqiqotlarida kredit portfeli sifati, qarzdorlarning to'lov qobiliyatini baholash hamda kredit monitoringi jarayonlariga alohida e'tibor qaratilgan.

Jahon banki (2022) va Xalqaro valyuta jamg'armasi ekspertlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda rivojlanayotgan mamlakatlarda tijorat banklari kreditlash amaliyotini modernizatsiya qilish iqtisodiy transformatsiyaning muhim sharti sifatida ko'rsatib o'tilgan. Ularning ilmiy tahlillariga ko'ra, raqamli bank xizmatlari va fintech texnologiyalarining rivojlanishi kredit ajratish jarayonlarining tezkorligi va shaffofligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, sun'iy intellekt asosidagi scoring tizimlari banklarda kredit risklarini kamaytirish va mijozlarning moliyaviy holatini aniq baholash imkoniyatini yaratmoqda. Rossiyalik iqtisodchi olim Lavrushin (2021) tijorat banklari kredit operatsiyalarini bank faoliyatining eng daromadli va bir vaqtning o'zida eng riskli yo'nalishlaridan biri sifatida tavsiflaydi. Olim kreditlash jarayonlarida risklarni diversifikatsiya qilish, garov siyosatini takomillashtirish va kredit monitoringini kuchaytirish bank tizimi barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega ekanligini qayd etadi.

O'zbek iqtisodchi olimlari tomonidan ham tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish masalalari keng tadqiq etilgan. Jumladan, Abdullayeva (2020) bank tizimining iqtisodiyotni moliyalashtirishdagi rolini tahlil qilib, tijorat banklari kreditlash faoliyatining samaradorligi mamlakat investitsion faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatishini asoslab beradi. Alimuhamedov va boshqa (2021) mahalliy olimlar o'z tadqiqotlarida tijorat banklari

kredit portfeli sifatini oshirish, muammoli kreditlarni kamaytirish hamda banklarda zamonaviy risk-menejment tizimini joriy qilish masalalariga e'tibor qaratgan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mavjud ilmiy tadqiqotlarda tijorat banklarining kreditlash faoliyati turli yo'nalishlarda keng o'rganilgan bo'lsa-da, raqamli iqtisodiyot sharoitida kreditlash jarayonlarini kompleks takomillashtirish, fintech texnologiyalarining kredit siyosatiga ta'siri hamda zamonaviy moliyalashtirish mexanizmlarining amaliy samaradorligini baholash masalalari yetarlicha chuqur tadqiq etilmagan. Shu sababli mazkur maqolada tijorat banklarida kreditlash jarayonlarini takomillashtirish va moliyalashtirishning zamonaviy amaliyotdagi holatini ilmiy jihatdan tahlil qilishga alohida e'tibor qaratiladi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur tadqiqotda tijorat banklarida kreditlash jarayonlarini takomillashtirish va moliyalashtirishning zamonaviy amaliyotdagi holatini ilmiy jihatdan o'rganish uchun kompleks yondashuv asosida iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi bank kreditlash tizimining nazariy asoslari, amaliy holati va rivojlanish tendensiyalarini aniqlashga qaratilgan zamonaviy ilmiy usullar majmuasiga tayandi.

Tadqiqot jarayonida dastlab ilmiy abstraksiya, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanilib, tijorat banklarida kreditlash jarayonlarining iqtisodiy mohiyati, bank kredit siyosati va moliyalashtirish mexanizmlarining nazariy jihatlari o'rganildi. Ushbu usullar orqali kreditlash tizimining iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli hamda bank kreditlarining investitsion faollikka ta'siri ilmiy jihatdan asoslab berildi. Bundan tashqari, statistik-guruhlash va iqtisodiy tahlil usullari orqali tijorat banklari tomonidan iqtisodiyot tarmoqlariga ajratilgan kreditlar hajmi, kredit portfeli tarkibi, muammoli kreditlar ulushi hamda moliyalashtirish manbalari dinamikasi tahlil qilindi. Tadqiqotda bank kreditlarining iqtisodiy o'sish, investitsion faollik va tadbirkorlik rivojiga ta'sirini aniqlashda dinamik qatorlar va foizli tahlil usullaridan foydalanildi.

Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Murojaatnomalari, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari, tijorat banklari moliyaviy hisobotlari, Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi va boshqa xalqaro moliya institutlari statistik ma'lumotlari, shuningdek, mavzuga oid ilmiy maqolalar, monografiyalar va iqtisodiy adabiyotlar tashkil etdi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Bugungi kunda tijorat banklari milliy iqtisodiyotning eng muhim moliyaviy institutlaridan biri sifatida iqtisodiy o'sish, investitsion faollik va tadbirkorlik rivojlanishini moliyaviy resurslar bilan ta'minlashda strategik ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish, xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish hamda aholi bandligini oshirishda tijorat banklari tomonidan ajratilayotgan kreditlarning o'zni tobora ortib bormoqda. So'nggi yillarda mamlakatimizda bank-moliya tizimini transformatsiya qilish, bank xizmatlarini raqamlashtirish va kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Murojaatnomasida qayd etilishicha, 2026-yilda kichik va o'rta biznesni rivojlantirish uchun 140 trillion so'm resurs ajratilishi, xizmat ko'rsatish sohasiga 85 trillion so'm kredit yo'naltirilishi hamda iste'mol kreditlari hajmini 125 trillion so'mga yetkazish rejalashtirilgan (Qaror, 2025). Mazkur ko'rsatkichlar tijorat banklarining iqtisodiyot tarmoqlarini moliyalashtirishdagi rolini sezilarli ravishda kuchaytirayotganini ko'rsatadi.

Shuningdek, mamlakat iqtisodiyotida ichki talabni rag'batlantirish, tadbirkorlikni rivojlantirish va xizmatlar sohasining ulushini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar bank kreditlariga bo'lgan talabni ham keskin oshirmoqda. Ayniqsa, kichik biznes subyektlari, oilaviy tadbirkorlik va xizmat ko'rsatish sohalari faoliyatini moliyalashtirishda tijorat banklari asosiy moliyaviy manba vazifasini bajarmoqda. Kredit resurslarining

kengayishi natijasida iqtisodiyotda yangi ishlab chiqarish quvvatlari, servis obyektlari va infratuzilmalar shakllanmoqda.

1-jadval

O'zbekistonda 2026-yilda tijorat banklari orqali asosiy yo'nalishlarga ajratiladigan kredit resurslari hajmi (Qaror, 2025)

Moliyalashtirish yo'nalishlari	Ajratiladigan mablag' hajmi	Asosiy maqsadi
Kichik va o'rta biznesni rivojlantirish	140 trln so'm	Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash
Xizmat ko'rsatish sohasi	85 trln so'm	Servis iqtisodiyotini rivojlantirish
Iste'mol kreditlari	125 trln so'm	Ichki talabni rag'batlantirish
Ipoteka kreditlari	23 trln so'm	Uy-joy bozorini rivojlantirish
Mahallalarda ishlab chiqarish loyihalari	5 trln so'm	Yangi ish o'rinlari yaratish
Mahalla loyihalari uchun resurslar	7,5 trln so'm	Bandlikni oshirish
Ta'lim xizmatlarini moliyalashtirish	7 trln so'm	Xususiy ta'lim xizmatlarini qo'llab-quvvatlash

Jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari kredit siyosatida asosiy ustuvor yo'nalish sifatida real sektorni moliyalashtirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish uchun ajratilayotgan 140 trillion so'mlik kredit resurslari iqtisodiyotda xususiy sektor ulushini oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratishga xizmat qiladi. Ma'lumki, rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiy o'sishning asosiy drayveri sifatida aynan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati muhim ahamiyatga ega. Shu jihatdan mamlakatimizda ham ushbu yo'nalishni moliyaviy qo'llab-quvvatlash bank kreditlash tizimining strategik ustuvor yo'nalishiga aylanmoqda.

Xizmat ko'rsatish sohasiga ajratilayotgan 85 trillion so'mlik kredit resurslari servis iqtisodiyotining yalpi ichki mahsulotdagi ulushini oshirishga xizmat qiladi. So'nggi yillarda xizmatlar sohasi mamlakat iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan segmentlaridan biriga aylandi. Xususan, turizm, transport, IT xizmatlari, logistika, elektron savdo va ta'lim xizmatlari kabi yo'nalishlarda bank kreditlariga talab ortib bormoqda. Bu esa tijorat banklari kredit portfelida xizmat ko'rsatish sohasining ulushi ortishiga sabab bo'lmoqda. Ipoteka kreditlari hajmining 23 trillion so'mga yetkazilishi esa uy-joy bozoridagi iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi. Uy-joy qurilishi iqtisodiyotning qurilish materiallari, mebelsozlik, maishiy texnika va transport kabi ko'plab tarmoqlari bilan uzviy bog'liq bo'lgani sababli ipoteka kreditlarining kengayishi iqtisodiyotning boshqa sohalariga ham multiplikativ ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, aholining uy-joyga bo'lgan talabini qondirish ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim omil hisoblanadi.

Biroq kreditlash hajmlarining ortishi bank tizimidagi ayrim muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Xususan, kredit portfeli sifatining pasayishi, muammoli kreditlar ulushining ortishi, kredit risklarini baholash mexanizmlarining yetarli darajada samarali emasligi tijorat banklari faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, iste'mol kreditlari va uzoq muddatli ipoteka kreditlarining keskin oshishi kredit risklarini boshqarish tizimini yanada takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Shu sababli so'nggi yillarda tijorat banklarida kreditlash jarayonlarini raqamlashtirish va zamonaviy fintech texnologiyalarini joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Raqamli texnologiyalar kredit ajratish jarayonlarining tezkorligini oshirish, inson omilini kamaytirish, kredit risklarini aniq baholash hamda bank xizmatlarining shaffofligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Prezidentimiz Murojaatnomasida qayd etilganidek, mamlakatda fintech va sun'iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirish uchun 270 million dollar investitsiya jalb qilingan bo'lib, Markaziy bank huzurida Fintech ofisi va Innovatsion hab tashkil etilishi belgilangan [1]. Bu esa bank tizimini raqamlashtirish orqali kreditlash mexanizmlarini zamonaviylashtirishga xizmat qilmoqda.

2-jadval

Tijorat banklarida kreditlash jarayonlarini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri (Qaror, 2025)

Ko'rsatkichlar	An'anaviy kreditlash tizimi	Raqamli kreditlash tizimi
Kredit ajratish muddati	5-15 kun	5-30 daqiqa
Hujjatlar hajmi	Yuqori	Minimal
Kredit risklarini baholash	Subyektiv	AI va scoring asosida
Operatsion xarajatlar	Yuqori	Past
Mijozlar qamrovi	Cheklangan	Keng
Monitoring tizimi	Qo'lda	Avtomatlashtirilgan
Shaffoflik darajasi	O'rtacha	Yuqori
Muammoli kreditlarni aniqlash	Kechikkan	Real vaqt rejimida
Mijozlarga xizmat ko'rsatish	Bank filialida	Online platformalar orqali
Ma'lumotlarni qayta ishlash	Sekin	Tezkor

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, raqamli kreditlash tizimlari tijorat banklari faoliyatining samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda. Xususan, kredit ajratish muddatining bir necha kundan bir necha daqiqagacha qisqarishi mijozlar uchun qulaylik yaratmoqda hamda bank xizmatlari tezkorligini oshirmoqda. Bundan tashqari, sun'iy intellekt va scoring tizimlari asosida qarzdorlarning moliyaviy holatini baholash kredit risklarini kamaytirishga xizmat qilmoqda. Raqamli kreditlash tizimining yana bir muhim afzalligi operatsion xarajatlarni kamaytirish bilan bog'liqdir. An'anaviy kreditlash tizimida katta hajmdagi hujjatlar aylanishi, inson omili va vaqt sarfi mavjud bo'lsa, raqamli bank xizmatlarida ushbu jarayonlar avtomatlashtiriladi. Bu esa tijorat banklari xarajatlarini kamaytirib, ularning moliyaviy samaradorligini oshiradi.

Shuningdek, fintech texnologiyalarining rivojlanishi moliyaviy inklyuzivlik darajasini oshirishga ham xizmat qilmoqda. Avvallari bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyati cheklangan hududlarda yashovchi aholi ham mobil ilovalar va online platformalar orqali kredit xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa iqtisodiyotda moliyaviy xizmatlarning ommaviylashuviga olib kelmoqda.

Tahlillar natijasi shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda tijorat banklari kreditlash tizimini modernizatsiya qilish iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, kredit portfeli sifatini yaxshilash, muammoli kreditlarni kamaytirish, risk-menejment tizimini takomillashtirish hamda raqamli kreditlash texnologiyalarini keng joriy etish bank tizimining kelgusidagi ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Xulosa va takliflar.

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida shuni aytishimiz mumkinki, tijorat banklari mamlakat iqtisodiyotini moliyalashtirish, investitsion faollikni rag'batlantirish hamda tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlashda muhim moliyaviy institut sifatida faoliyat yuritmoqda. Ayniqsa, so'nggi yillarda O'zbekistonda bank-moliya tizimini transformatsiya qilish, kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish va bank xizmatlarini raqamlashtirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar tijorat banklari faoliyatining samaradorligini

oshirishga xizmat qilmoqda. Tadqiqot davomida tijorat banklari kreditlash tizimining zamonaviy holati tahlil qilinib, kredit resurslari hajmining ortib borayotgani iqtisodiyot tarmoqlarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatayotgani aniqlandi. Xususan, kichik va o'rta biznes, xizmat ko'rsatish sohasi, ipoteka tizimi hamda iste'mol bozorini moliyalashtirish uchun ajratilayotgan kreditlar hajmining kengayishi ichki iqtisodiy faollikni oshirishda muhim omil bo'lmoqda. Shu bilan birga, tijorat banklari kredit portfelining kengayishi investitsion jarayonlarni jadallashtirib, yangi ish o'rinlari yaratish va aholi daromadlarini oshirishga ham xizmat qilmoqda.

Tahlillar natijasida kreditlash tizimida bir qator muammolar mavjudligi ham aniqlandi. Jumladan, ayrim tijorat banklarida muammoli kreditlar ulushining yuqoriligi, kredit risklarini baholash mexanizmlarining yetarli darajada samarali emasligi, kredit ajratish jarayonlaridagi byurokratik to'siqlar hamda uzoq muddatli moliyaviy resurslarning yetishmasligi bank tizimi samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bundan tashqari, global iqtisodiy beqarorlik, inflyatsion bosim va tashqi moliyaviy xavflar tijorat banklari kredit siyosatini yanada ehtiyotkorlik bilan tashkil etishni talab qilmoqda.

Olib borilgan tadqiqotlar asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni ishlab chiqish maqsadga muvofiq deb hisoblandi va ular quyidagilardir:

- tijorat banklarida kredit risklarini baholash tizimini sun'iy intellekt va zamonaviy scoring texnologiyalari asosida takomillashtirish;
- muammoli kreditlar ulushini kamaytirish maqsadida kredit monitoringi va post-kredit nazorat tizimini kuchaytirish;
- kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari uchun uzoq muddatli va imtiyozli kreditlash mexanizmlarini kengaytirish;
- bank xizmatlarini to'liq raqamlashtirish orqali kredit ajratish jarayonlaridagi byurokratik to'siqlarni qisqartirish;
- tijorat banklarida fintech texnologiyalari va innovatsion moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish uchun investitsion muhitni yaxshilash;
- kredit portfeli diversifikatsiyasini ta'minlash orqali banklarning moliyaviy barqarorligini oshirish;
- aholining moliyaviy savodxonligini oshirish orqali kredit mablag'laridan samarali foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish;
- bank tizimida kibernetik xavfsizlik va ma'lumotlar himoyasi mexanizmlarini kuchaytirish.

Umuman olganda, tijorat banklarida kreditlash jarayonlarini zamonaviy iqtisodiy talablar asosida takomillashtirish mamlakat iqtisodiyoti barqarorligini ta'minlash, investitsion faollikni oshirish va iqtisodiyotning real sektorini moliyaviy qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli bank tizimida raqamli texnologiyalar, innovatsion moliyaviy instrumentlar va zamonaviy risk-menejment mexanizmlarini keng joriy etish kelgusidagi ustuvor vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Adabiyotlar / Jumepamypa / Reference:

- Abdullayeva, Sh. Z. (2020). Bank ishi. Toshkent: Iqtisod-Moliya.*
- Alimuhamedov, R. va boshqalar. (2021). Tijorat banklarida kredit risklarini boshqarish masalalari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 4(1), 115–124.*
- Dzhulibekov N.Q., Ashurova N.B. (2021) Taxation of mining and metallurgical enterprises: world practice and experience. Economic Bulletin of Uzbekistan. 1:44-6.*
- Mishkin, F. S. (2018). The Economics of Money, Banking and Financial Markets. Pearson Education.*
- Qaror (2025) O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi Kengashining 30.12.2025 yildagi 1598-V-son "o'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning*

2025-yil 26-dekabrda Oliy Majlis va o'zbekiston xalqiga qilgan Murojaatnomasidan kelib chiqadigan vazifalar to'g'risida"gi qarori / <https://president.uz/oz/lists/view/8834>

Rose, P. S., & Hudgins, S. C. (2013). *Bank Management and Financial Services*. McGraw-Hill Education.

World Bank. (2022). *Digital Financial Services and Financial Inclusion Report*. Washington DC.

Ашурова Н.Б. Атамурадов Шерзод Акромович (2022) Инновацион фаолиятни стратегик режалаштиришда Mckinsey/General Electric матрицаси ёрдамида бозор салоҳиятини таҳлил қилиш. Экономика и финансы (Узбекистан). 11:159.

Лаврушин, О. И. (2021). *Банковское дело*. Москва: КНОРУС.